

(fotografia vyzerá na pohľad pôsobivo ale vykradnuté stredné tóny svedčia o laikovi), preostrenie, či skreslené farebné podanie.

Zalomenie diela

Je to vlastne zostavenie textu a nasnímanej grafiky do konečnej podoby podľa makety alebo vzorovej knihy. Tu je najdôležitejšou časťou práca na zrkadle. Kvalitné zrkadlo, správne navrhnuté štýly pre odseky sadzby a titulky uľahčujú, zrýchľujú a v konečnom dôsledku aj skvalitnia prácu na zalomení diela. Tu hrá významnú úlohu opäť aj softvér a skúsenosti pracovníka. Rovnaký výsledok možno totiž dosiahnuť viacerými spôsobmi, ale produktívny býva zvyčajne len jeden. Ak spravíme zrkadlo nedôsledne, ušetríme asi jeden deň, ale potom niekoľko týždňov dielo väčšieho rozsahu krvoľpote prerábame a vystavujeme sa riziku nárastu chýb pri zlome.

Záverečnou prácou pri zlome je výstup,

kde musíme náš produkt prispôbiť tlačiarnej technike čo najdokonalejšie. Naším výstupom býva najčastejšie stránková montáž pre ofsetovú tlač (fólia alebo film vrstvou nadol), ktorú vo výrobe po zmontovaní do hárkov prekopírujú na tlačové platne alebo kovolisty. Tu, hlavne pri tlači na fólie, pristupuje ďalší kvalitatívny faktor. Je ním kvalita krytia. Suchý proces v laserovej tlačiarne totiž neumožňuje také kvalitné krytie ako má film z osvitovej jednotky. Písmo je potom často deravé rovnako ako veľké plné plochy, ktoré majú škvrny a nežiadúce linky. Ani raster nebýva kvalitný a na fotografiách nás už nepoznajú ani príbuzní. To sú všetko riziká, ktoré musíme zvážiť pri rozhodovaní o tom ako má byť dielo finálne spracované. Dúfam, že aj tento skromný príspevok pomôže robinzonom modernej typografie pri realizácii ich tvorivých pokusov.

Ing. MILAN NOVÁK

historické knižničné fondy

SLOVENSKÉ PAMIATKY KNIŽNEJ KULTÚRY VO SVETOVOM REGISTRI PAMÄTI SVETA DOKUMENTÁRNEHO DEDIČSTVA UNESCO

Celosvetový program UNESCO Pamäť sveta (Memory of the World Programme), oficiálne prijatý a vyhlásený v roku 1993, je nesmierne ambicióznym a svojím spôsobom i gigantickým pokusom o uplatnenie kvalitatívne nového prístupu k záchrane, uchovaniu, rekonštrukcii, komplexnej ochrane, spracovaniu i sprístupneniu ohrozeného svetového dokumentárneho dedičstva. Zároveň je jedinečnou príležitosťou i výzvou prezentovať svetovej kultúrnej verejnosti najvzácnejšie národné pamiatky – doklady presahujúce svojou kultúrno-historickou a umeleckou hodnotou hranice národných kultúr, štátov či regiónov. Je všeobecne známe, že Slovensko má, vďaka svojmu histo-

rickému vývoju, Európe i svetu i v tejto oblasti čo ponúknuť. Jeho dokumentárne dedičstvo odráža svojim obsahom i rozmanitosťou stáročne bezprostredné väzby s okolitým európskym kultúrnym prostredím, ktorého prirodzenou súčasťou je od dávna. Platí to v plnej miere aj pre naše pamiatky knižnej kultúry a jej dejín.

Slovenský výbor pre program UNESCO „Pamäť sveta“ založený vo februári 1996 na podnet Matice slovenskej – Slovenskej národnej knižnice v Martine, Univerzitej knižnice v Bratislave a Ministerstva kultúry SR sa od počiatku svojho pôsobenia snažil venovať slovenskému historickému dedičstvu tohto druhu náležitú pozornosť. Vý-

sledkom snažení spomenutých inštitúcií bolo aj iniciovanie tvorby dvoch projektov, ktorých výsledkom by mali byť súbory CD-ROM obsahujúce resp. predstavujúce v digitálnej forme vytypované vzácne dokumenty. Prvým z nich bol spoločný projekt SNK-MS a Slovenského národného archívu nazvaný „Iluminované kódexy knižnice Bratislavskej kapituly“, druhý projekt Univerzitetnej knižnice v Bratislave nazvaný „Islamské rukopisy v Bašagičovej zbierke“.

K iniciovaniu prvého projektu viedla jeho riešiteľov skutočnosť, že knižničný fond Bratislavskej kapituly predstavuje dnes na Slovensku najrozsiahlejší, najpestrejší, najzachovanejší, najucelenejší a najhodnotnejší súbor stredovekých kódexov z 13. až 16. storočia. Tento umožňuje svoju pramennou hodnotou sledovať vývoj knižnej kultúry stredovekej Bratislavy z viacerých hľadísk. Z obsahového hľadiska ide predovšetkým o liturgické knihy (misály, psaltériá, antifonáre), rozsiahly a pestrý komplex diel z oblasti svetského a kanonického práva i profánne literárne druhy (slovníky, jazykové glosáre, notárske príručky a pod.)

Z umenovedného hľadiska poskytujú predovšetkých honosne zdobené liturgické knihy (misály, psaltériá a antifonáre) pramennú bázu pre skúmanie a rekonštrukciu vývoja stredovekej knižnej maľby v stredoeurópskych reláciách.

Príslušný výskum misálov zo 14. storočia ukázal, že už vtedy možno v Bratislave predpokladať činnosť skriptorskej a miniaturskej dielne ovplyvnenej cisterciánskym výzdobným štýlom. Ojedinelé, avšak vzácne doklady zo 14. storočia a 15. storočia naznačujú aj vplyvy talianskeho renesančného, rakúskeho a českej knižnej maľby. Skupina antifonárov z druhej polovice 15. storočia prezrádza zas vplyvy rakúskej, resp. salzburskej knižnej maľby.

Tieto skutočnosti a argumentácia sa napokon ukázala dôležitou aj pri spracovaní nomináčného formulára UNESCO pre zápis do svetového registra Pamäti sveta, ktorým sa po jeho prijatí a schválení Medzinárodným poradným výborom programu Pamäť

sveta (konanom koncom septembra 1997 v Taškente) táto skupina iluminovaných bratislavských kódexov dostala právom do elitného výberu vzácneho dokumentárneho dedičstva sveta. Prvý z nich, dvojzväzkový antifonár vytvorený v rokoch 1487–1488 na podnet bratislavského kanonika J. Hana (tzv. Hanov kódex) je pokiaľ ide o kodikologickú, umenovednú a liturgickú analýzu a dáta pripravený na vydanie. Mal by byť prvým titulom pripravovanej slovenskej digitálnej kódexovej edície nazvanej „Memoria Slovaciae – mediae aevi manuscripta“ na CD-ROM, na ktorú by bolo možné nadviazať postupným vydávaním ďalších vynikajúcich diel slovenskej proveniencie zachovaných doma i v zahraničí.

Úspech zaznamenala aj nominácia druhého slovenského projektu iniciovaného bratislavskou Univerzitnou knižnicou. Tento počin by mal formou CD-ROM predstaviť klenoty fondu arabských, perzských a tureckých rukopisov i tlačí nachádzajúcich sa v zbierke sarajevského literáta a bibliofila Safveta bega Bašagiča. V prvej etape sa ráta s digitalizáciou rukopisu Al-Farabiho pojednávajúcom o logike (Kitab fil – mantig), kompletným zverejnením jeho prác, ako aj literárnych diel ďalších autorov. Je potrebné pripomenúť, že tento projekt bude významným počínom aj z hľadiska rekonštrukcie vojnou zničeného literárneho dedičstva a kultúry Bosny.

Slovenská republika a jej historické knižné dedičstvo sa uvedenými snaženiami i projektami úspešne prezentovali v medzinárodnom kontexte. Program Pamäť sveta a jeho skutočné napĺňanie do podoby konkrétnych realizovaných diel však vyžaduje nemalé investície do náročných intelektuálnych činností a moderných technológií. To sú úlohy, ktoré nemôže uniesť pár inštitúcií ani nadšených jednotlivcov.

Predpokladá to reálnu kooperáciu nielen v rámci rezortu kultúry, ale aj v širšom rozsahu. Ide predsa o kultúrnu reprezentáciu Slovenska, jeho regiónov, o prezentáciu vzťahu k národnému kultúrnemu dedičstvu v jeho najrôznejších podobách.

PhDr. LUBO JANKOVIČ, CSc.